

De doop bij Bunyan, Philpot en Spurgeon

(n.a.v. lezing op de integratiecolleges aan de Theologische Universiteit Apeldoorn op 10 november 2005)

Ik wil vanmorgen een bijdrage aan deze integratiecolleges geven door iets te zeggen over drie oude schrijvers, die op het standpunt van de volwassendoop stonden. Vooral in bevindelijk-gereformeerde kring werden en worden deze oude schrijvers veel gelezen. Ik wil me beperken bij de drie bekendste voorbeelden: John Bunyan, Joseph Charles Philpot en Charles Haddon Spurgeon. In het kort wil ik deze personen beschrijven en verklaren waarom ze tot deze stellingname kwamen. Verwacht dus van mij geen theologische verhandelingen. Het lijkt misschien tegenstrijdig: in bevindelijk-gereformeerde kring gelezen oude schrijvers die de kinderdoop verwierpen. En toch was en is er geestelijke herkenning; de pennenvruchten van deze Godsmannen raken ons diep in het hart.

John Bunyan (1628-1688)

Korte levensschets

Geboren in 1628 te Elstow; zijn vader was een ketellapper, wat hij zelf ook zou gaan doen. Hij was gedurende de Engelse burgeroorlog (Koning tegen Parlement) soldaat. Hij trouwde op 20-jarige leeftijd. Hij leefde in grote armoede. Door het lezen van boeken die zijn vrouw van haar ouderlijke huis had meegenomen kwam hij tot bekering. Hij sloot zich aan bij een vrije gemeente te Bedford, genaamd St. John's, waar ds. Gifford predikant was. John Bunyan is waarschijnlijk gedoopt op 27-jarige leeftijd, na geloofsbelijdenis te hebben afgelegd. Bunyan's eerste en tweede vrouw waren in deze tijd waarschijnlijk niet bij de gemeente van Gifford aangesloten; Bunyan's kinderen zijn ook gewoon gedoopt in de anglicaanse kerk. Bunyan werd diaken, en begon al snel te preken. Onder de regering van Cromwell was dit toegestaan, echter na de Restauratie onder Karel II was het preken door leken verboden en zo belandde Bunyan in de gevangenis, omdat hij weigerde ermee te stoppen. Twaalf jaar lang heeft hij in de gevangenis gezeten, waar hij veel van zijn bekend geworden boeken geschreven heeft, waaronder Genade overvloeiende, de Christenreis en de Heilige Oorlog. Na deze 12-jarige gevangenschap heeft hij 3 jaar lang vrijuit kunnen preken. Daarna heeft hij nog eens 6 maanden gezeten. Het laatste jaar van zijn leven heeft hij in vrijheid mogen doorbrengen. Bunyan stierf een jaar voordat 'onze' Willem III in 1689 zijn zegetocht naar Engeland ondernam.

Zijn visie op de doop

Wat was de St. John's, waar Bunyan gedoopt is en waar ds. Gifford stond, voor gemeente? Niet alles is ons hierover bekend, maar wel was het zo dat er geen verplichting was om zich te laten overdopen. Bunyan deed dit echter wel. We zoeken tevergeefs naar

zijn beweegredenen. Hoe komt het dan dat hij er nooit iets over geschreven heeft in zijn boeken? Omdat dopen door onderdompeling verboden was in het toenmalige Engeland; er stonden zware straffen op. We kunnen vanmiddag dus kort zijn over Bunyan. Één van de weinige uitspraken van Bunyan over de doop wil ik nu voorlezen: 'Het is de liefde en niet de doop die ons openbaar maakt als discipelen van Christus.' Bunyan heeft dus zijn standpunt over de doop nooit op de spits willen drijven. Over de doop denkt hij ruim. Bunyan ziet het gevaar om zich heen dat de doop teveel gelijkgesteld wordt met de afwassing der zonden, waardoor de noodzaak van de waarachtige bekering op de achtergrond dreigt te raken; hiertegen waarschuwt hij scherp in een geschrift, waarvan de veelzeggende titel luidt: Differences in Judgement about Water-Baptism, No Bar to Communion (1673).

Hoe de puriteinen hierover dachten

Binnen de separatistische stromingen onder de puriteinen werd er heel verschillend over de doop gedacht, zonder dat dit tot diepe tegenstellingen binnen de gemeenten leidde. Natuurlijk was er een duidelijke verdeeldheid onder hen, die de kinderdoop én hen, die de volwassendoop aanhingen. Maar zelfs tussen deze beiden was er toch ook zoveel overeenkomst en geestelijke overeenstemming, dat de scheiding tussen hen veelal zeer betrekkelijk was. In ieder geval waren de contacten tussen de baptisten en de overige puriteinen zeer nauw. Het kwam zelfs voor, dat binnen één gemeente zowel voorstanders van de kinderdoop als van de volwassendoop voorkwamen en dat zij elkander de ruimte gaven. Wat zij gemeenschappelijk hadden, was, dat zij allen grote waarde hechtten aan het geestelijk leven. Dit stond centraal en daarin wisten zij zich één. Ze wisten zich geleid door dezelfde Geest en leefden uit hetzelfde geloof. Men verstond elkaar van binnen uit en in de hoofdzaken wist men zich één. Daarbij kwam dat zij het er ook allen met elkaar over eens waren dat de prediking van het Woord op de eerste plaats moest staan, terwijl de sacramenten daarbij vergeleken op de tweede plaats dienden te staan. Ook waren zij één in het besef, dat het gedoopt zijn op zich weinig te betekenen had, maar dat het zijn waarheid en kracht moest bewijzen in de praktijk van het leven. Men kon het zich dus veroorloven om, ondanks verschillende opvattingen over de doop, zich toch nauw met elkaar verbonden te voelen. Wel ging dit ten koste van de hoogachting van de doop zelf. We treffen, vooral ook bij de baptisten, een opvallende geringachting van de doop aan. Een bekend voorbeeld daarvan is John Bunyan, die we horen zeggen, dat het de liefde is en niet de doop, die ons aan de wereld doet zien, dat wij discipelen van Christus zijn. We zijn een zichtbare heilige of wij zijn het niet. We worden het niet door de doop gemaakt. En daarom zegt hij met nadruk, dat hij, hoewel hij de doop ziet als een instelling van God, er geen afgod van maakt. Bunyan is er dan ook helemaal niet op uit om al te veel, laat staan uitsluitend, met de baptisten omgang te hebben, ook al draagt hij zelf deze naam.

Joseph Charles Philpot (1802-1869)

Korte levensschets

Geboren aan het begin van de 19e eeuw, studeerde Philpot in Oxford en werd predikant in de anglicaanse kerk. 7 jaar na zijn bevestiging aldaar onttrok hij zich. Hij sloot zich aan bij de Bijzondere Baptisten, zo genoemd omdat ze de volwassendoop leerden en het avondmaal alleen openstond voor gedoopten. John Warburton heeft Philpot gedoopt op 33-jarige leeftijd. Veel van zijn preken zijn uitgegeven, en ook vertaald in het Nederlands. Één van zijn prekenbundels werd met een voorwoord voorzien van ds. A.P.A. du Cloux, destijds een bekend hervormd predikant in de plaats waar ik ben geboren en getogen, Oldebroek! (dit was trouwens dezelfde predikant die ds. Hendrik de Cock heeft aangeklaagd, waarop de Afscheiding volgde; zoals bekend is ds. Du Cloux later tot andere gedachten gekomen en werd een voorvechter van de gereformeerde leer).

Zijn visie op de doop

Philpot was zeer fel in zijn afkeer van de anglicaanse kerk. Hij erkende deze kerk niet meer als christelijk. Daarom verwierp hij haar doop ook. Philpot was voor zichzelf zo zeer overtuigd dat de volwassendoop door onderdompeling alleen de juiste wijze van dopen was, dat hij nadrukkelijk verklaarde voor zichzelf evenmin met de kinderdoop te kunnen meegaan, als met de drijvers van de vrije wil. Een bijzonder krasse uitspraak. Maar aan de andere kant: in zijn prediking sprak hij hier nooit over. We kunnen zelfs wel spreken van een onderschatting van de doop bij Philpot. Het was volgens Philpot een inzetting; niet meer en niet minder. Hij had ook veel vrienden onder niet-baptisten terwijl hij veel vijanden had onder baptisten. Philpot is moeilijk te volgen. Mijns inziens heeft Philpot door het verval binnen de anglicaanse kerk en door zijn afzet daartegen zijn mening over de doop gevormd. Hij sloeg hierin te veel door.

Charles Haddon Spurgeon (1834-1892)

Korte levensschets

Spurgeon, die leefde van 1834 tot 1892 (bekende jaartallen voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis) heeft nooit een universitaire opleiding gevolgd, maar is door de bijzonder leiding van de Heere in de bediening gesteld. Eerst in een klein dorpje, later in de grote wereldstad Londen mocht hij zijn gaven van hoofd en hart in de dienst van de Heere gebruiken, en het werd rijk gezegend. De Christelijke Encyclopedie noemt drie kenmerken van Spurgeon: (1) Hij was een vorst onder de predikers; (2) hij was één der meest geliefde volksschrijvers; (3) Hij was een christelijk filantroop bij uitnemendheid. Spurgeon was een baptistische predikant van gereformeerde overtuiging. Zijn afscheiding van de Baptist-Union in 1887 was een moedig opkomen voor de zuivere belijdenis.

Zijn visie op de doop

Spurgeon was van huis uit aangesloten bij een congregationalistische gemeente (waar de kinderdoop gewoon was). Hij was het al spoedig niet eens met de doopopvatting die daar heerste. Spurgeon was tot de overtuiging gekomen dat de Bijbelse doop iets heel anders dan de kinderdoop was. Hij zag de noodzaak in van geloof en berouw vóórdat de doop bij iemand kan plaatsvinden. Daarom zegt hij ook: 'Ik kwam toen tot het besluit dat ik gedoopt moest worden, wilde Gods genade ooit een verandering in mij werken.' Mooi om te lezen is de briefwisseling die Spurgeon met zijn moeder had over deze zaak. Moeder Spurgeon schreef: 'O Charles, ik heb de Heere vaak gebeden een christen van je te maken, maar ik heb er nooit om gevraagd dat je een baptist zou worden', waarop Spurgeon antwoordde: 'Moeder, de Heere heeft uw gebed met Zijn gebruikelijke gulheid beantwoord en u veel en veel meer gegeven dan u vroeg of dacht.' Spurgeon was bijna 16 toen hij gedoopt werd.

Baptismal Regeneration Controversy

In de 'Baptismal Regeneration Controversy' keerde Spurgeon zich tegen de anglicaanse doopleer; de anglicaanse kerk leerde namelijk dat de wedergeboorte zich voltrok door middel van de doop (=baptismal regeneration). De anglicaanse kerk huldigde de opvatting dat geloof en bekering noodzakelijk is voor de doop. Maar van kleine kinderen kan natuurlijk niet gezegd worden dat ze geloven en bekeerd zijn. Daarom is de anglicaanse kerk gekomen tot het gebruik om doopgetuigen aan te stellen. De belofte van deze doopgetuigen wordt als substituut genomen zodat aan de eis van geloof en bekering kan worden voldaan. Het is duidelijk dat deze opvatting in strijd is met de gereformeerde doopleer. Spurgeon hekelde het ritualisme en sacramentalisme in de anglicaanse kerk, zodat hij van deze kerk zei: 'half gereformeerd, in een overgangsstadium, ergens tussen waarheid en dwaling. Te goed om verworpen te worden, te slecht om geheel aanvaard te worden.' En als dan de evangelicals niet geloofden in baptismal regeneration, waarom, zo vroeg Spurgeon zich af, waarom bleven ze dan nog in een kerk die dit uitdrukkelijk leert? Spurgeon was vooral bang voor het potentiële gevaar van het automatisme in deze doopleer. Duidelijk gaf Spurgeon er blijk

van geen oog te hebben of te willen hebben voor een andere verbondsopvatting. De evangelicals waren in ieder geval teleurgesteld in Spurgeons mening. Spurgeon viel trouwens eigenlijk het gehele systeem van de anglicaanse kerk aan. Spurgeons argumentatie in dezen toonde duidelijk zijn verwantschap aan met de principes van het Puritanisme! Het is de overtuiging van velen dat het doopautomatisme binnen de anglicaanse kerk Spurgeon naar een baptistische visie heeft gedreven. Had Spurgeon maar goed kennisgenomen met de rijke theologie van Calvijn over het verbond, dan was Spurgeon nooit baptist geworden.

Overige

Tot slot nog het volgende: in de tijd dat Spurgeon predikant was van de Metropolitan Tabernacle, werd een opleiding voor jonge predikers opgestart. Hij zocht hiervoor iemand die deze instelling zou leiden. Het oog viel op George Rogers, een congregationalist. Deze man deelde Spurgeons standpunt inzake de doop niet. Toch belette dat Spurgeon niet om hem aan te stellen.

Literatuur:

Arnold Dallimore, Charles Haddon Spurgeon, Kampen 1995; J.A. Saarberg, Der pelgrims metgezel. Leven en arbeid van Joseph Charles Philpot (1802-1869), Houten, 1995; C.A. van der Sluijs, Charles Haddon Spurgeon. Een Baptist tussen Hypercalvinisme en Modernisme (proefschrift), Kampen 1987; W. van't Spijker (red.), Rondom de doopvont, Goudriaan 1983; C.H. Spurgeon, Prins der Predikers. Het leven en de arbeid van Charles Haddon Spurgeon (1834-1891). Samengesteld door zijn echtgenote, Utrecht 1967; H. van 't Veld, De pelgrimsstaf is in mijn hand. John Bunyan (1628-1688). Een biografie, Utrecht 2004; L.J. van Valen, Bunyan in beeld, Goes 2003.

Bron : Weblog kerkgeschiedenis - M. de Groot